

De socialistische coöperatie in het Luikse. Het archief van de Union Coopérative

B Martijn Vandenbroucke, Amsab-ISG

Historische context van de archiefvormer

Reeds aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog wordt binnen de socialistische coöperatieve beweging het accent gelegd op de coöperatieve concentratie. De verbondenheid van de coöperatie met de lokale politiek en de daarbij horende profileringsdrang staan een concentratie van meerdere kleine maatschappijen in één grote en sterke maatschappij echter in de weg. De problemen waarmee de lokale maatschappijen tijdens de oorlog worden geconfronteerd (beschadigde en verwoeste installaties, gebrek aan transportmiddelen, prijzenspeculatie door privé-handelaars, de noodzaak tot hulp aan de verarmde bevolking) dwingen hen echter tot samenwerking om het hoofd boven water te kunnen houden. In oktober 1914 verenigen 52 maatschappijen uit het Luikse, met samen ongeveer 28.000 leden, zich in de Union Coopérative du Pays de Liège. Dankzij deze concentratie kunnen de afzonderlijke coöperaties zich voordelig bevoorraden in het neutrale Nederland (er wordt dan ook niet toe-
vallyl gesproken over de "*pains de Hollan-*

de"). Bovendien kan de Union voldoende druk uitoefenen op belangrijke fabrikanten (zoals Solvay) om te leveren aan gangbare prijzen. Ten slotte beschikt ze ook over voldoende middelen om in 1915 de siroopfabriek van Micheroux te kopen, net wanneer boter een luxeproduct wordt. Het succes van deze 'federatie' maakt meteen de weg vrij voor een echte fusie.

Na een aantal samenkomsten van vertegenwoordigers van niet minder dan 76 maatschappijen actief in 164 gemeenten en met samen 174 winkels, wordt op 22 mei 1918 de Union Coopérative gesticht. In de volgende twee jaar zullen nog eens 18 maatschappijen aansluiten. In 1920 telt ze 249 winkels en 98 volkshuizen in 213 gemeenten in de provincies Luik, Luxemburg, Namen, Limburg en Brabant. Wanneer in augustus 1920 de Antwerpse sm De Werker wordt ontbonden, neemt de Union Coopérative de coöperatieve werking in de provincie Antwerpen over. Het Koöperatief Verbond Antwerpen zal dan ook vier jaar lang als afdeling van de Union Coopérative fungeren, waardoor de Luikse coöperatie actief is op de helft van het Belgische grondgebied. Ze bezit een hoedenfabriek (Glons), een industriële bakkerij (Jemeppe-sur-Meuse), een drukkerij (Luik), een maalderij (Borgworm), een peperkoekfabriek (Verviers) en een tabaksfabriek (Saint-Léger). Naast het netwerk van 'gewone' winkels is er nog een meubelwinkel en zijn er tientallen slag-
rijen en bakkerijen. Op de terreinen te Micheroux verrijzen naast de siroopfabriek productie-eenheden voor confituur, chocolade, patisserie, voedingsconserven,

Winkel van de Union Coopérative, Seraing

mosterd en schoensmeer; de Union Coopérative is dan niet enkel de grootste consumptiecoöperatie van België, maar zonder meer ook de belangrijkste productiecoöperatie. Zowat alle socialistische coöperaties verkopen producten uit de fabrieken van Micheroux.

Om de coöperatieve principes van een dergelijke grote maatschappij te verzekeren worden honderden lokale secties, geleid door een lokaal comité, opgericht. Elk jaar komen hun afgevaardigden samen in een lokale vergadering van coöperanten. Op de jaarlijkse lokale algemene vergadering worden de leden van de Raad van Beheer voorgedragen. Naast de lokale vergaderingen is er ook nog de Algemene Vergadering van de Afgevaardigden van de Secties. Deze vertegenwoordigt de totaliteit van aandeelhouders: haar beslissingen zijn bindend voor alle aandeelhouders-coöperanten. Elk maatschappelijk jaar komt de Algemene Vergadering tweemaal samen. Ze verkiest de leden van de Raad van Beheer, die bestaat uit het Directiecomité, vijf à zeven huisvrouwen en drie personeelsafgevaardigden, aangevuld met een meerderheid van verkozenen. De Raad van Beheer verkiest het Uitvoerend Comité (niet te verwarren met het Directiecomité) en het College van Commissarissen. Ten slotte zijn er nog regionale comités, samengesteld uit afgevaardigden van een aantal lokale comités, die een controlerende taak vervullen.

De omvang van de maatschappij, met voorsprong de grootste van de socialistische coöperaties (in 1938 vertegenwoordigt haar zakencijfer 42 % van het globale zakencijfer van alle bij de Société Générale

Coopérative aangesloten maatschappijen, in 1951 42,5 % en in 1954 38,8 %), beschermt haar tegen de crisis van de jaren dertig, de val van de Belgische Bank van de Arbeid en de moeilijkheden tijdens de Tweede Wereldoorlog, al stagneert haar groei wel. Nadien volgt nog een kortstondige periode van heropbloei. In 1967 bedraagt haar zakencijfer 1,2 miljard frank, stelt ze 1648 personen tewerk en bezit ze meer dan 380 winkels van diverse omvang. Midden jaren zestig is de coöperatieve beweging echter in volle neergang. De verkoopcijfers smelten als sneeuw voor de zon, het ledencijfer loopt terug en de verliezen stapelen zich op. Een poging midden jaren zeventig tot vereniging van alle Waalse consumptiecoöperaties onder leiding van de Union Coopérative, onder de naam Coop-Sud, wordt een mislukking. Net als de andere coöperaties heeft de Union Coopérative veel te laat gereageerd op de gevolgen van de afschaffing van de Grendelwet (1961) en de daaropvolgende opmars van de grootwarenhuizen. Begin jaren tachtig is het definitief gedaan en verdwijnt de grootste socialistische coöperatie die het land gekend heeft onder het stof van de geschiedenis.

Het archief

Dit archief is samengesteld uit documentatiemateriaal afkomstig uit het archief van de Société Générale Coopérative; het eigenlijke archief van de Union Coopérative, inclusief verslagboeken, ging wellicht verloren. Geïnteresseerde onderzoekers zullen in dit archief dan ook enkel een reeks zakencijfers (1958-1982)

aantreffen plus een reeks dossiers voor de opmaak van de balans (1937-1961), een volledige ingebonden reeks omzendbrieven van de directie (1922-1935), een aantal losse gedrukte jaarverslagen uit de jaren twintig en dertig en voorts enkele stukken van diverse aard. Het oudste stuk dateert uit 1917, één jaar voor de feitelijke stichtingsdatum, het jongste uit 1982, kort voor de ontbinding. Het archief bevat 117 stukken en is opgeborgen in 18 dozen (1,98 lopende meter) met uitzondering van twee stukken buiten formaat. Het is toegankelijk mits toestemming van de dienstdoende archivaris.

BIBLIOGRAFIE

- *Coop Relations* (Luik), numéro spécial 50me anniversaire UC, 1968, 31 p.
- LAPLASSE, J., Inventarissen van de archieven van Vlaamse socialistische verbruikcoöperaties, Gent: Amsab-ISG, 2003, s.p.
- L'Union Coopérative de Liège. Ses origines, sa constitution, son organisation, son évolution. Luik: Imprimerie UC, 1955, 20 p.

B
R
O
O
D
 &
R
O
Z
E
N

Hoe het groeide ... Archieven van de milieubeweging

Piet Creve, Amsab-ISG

Voor het archiefdepartement is de viering van 25 jaar Amsab-ISG de gedroomde gelegenheid om enkele minder evidente of nauwelijks gekende onderdelen van de collectie in de kijker te zetten. Daarvoor

is een apart 'format' ontwikkeld: de collectieklapper, een publiek moment rond een deel terrein van de collectie. Vier thema's kwamen door de selectie: archieven van de milieubeweging, van ministeriële kabinetten, van de vrouwenbeweging en van alternatieve media. Rond elk van deze onderwerpen zijn partners gezocht: een concrete uitwerking van onze intentie om meer en ruimer samen te werken met onze archiefvormers en archiefschenkers. De locaties voor de initiatieven zijn bewust buiten Gent gezocht. Elke collectieklapper volgt hetzelfde stramien: op een podium worden een aantal mensen samengebracht die een belangrijke rol hebben gespeeld op het deel terrein in kwestie of bij de vorming van de betrokken archieven. Het gaat niet om een debat, maar om een ongedwongen gesprek, een uitwisseling van ervaringen en meningen. Papieren (en digitale) archieven geven één kant van het verhaal, de getuigenissen van betrokken tijdgenoten zijn een essentiële aanvulling. Elk gesprek wordt dan ook geregistreerd. Op elke collectieklapper worden recente inventarissen rond het aangekaarte thema voorgesteld, in een papieren versie en op cd-rom. Een receptie rondt het publieksmoment telkens af, kwestie van sprekers en publiek de gelegenheid te geven nog wat door te bomen.

De eerste collectieklapper kreeg de titel *Hoe het groeide – een salongesprek met bevoorrechte getuigen en pioniers over de milieubeweging in Vlaanderen* en was een coproductie van Amsab-ISG en de Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen (BBL), de koepel van milieuverenigingen.⁽¹⁾ Het initiatief had